

ОЛГА САВИЋ

ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАЗВОЈ ГРАДСКИХ НАСЕЉА ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ

Западна Србија, као и Србија у целини, била је претежно пољопривредна дуги низ година те је у њој постојао и мањи број градских насеља. Стари градови, иако по димензијама релативно мали, били су Шабац, Ваљево, Чачак, Ужице и Лозница. Пошто су постала средишта округа ова су насеља вршила одређене градске функције и названа су „варошима” још у доба кнеза Милоша (1) и то су остала све до првог светског рата. Сва остала насеља су била варошице, већих или мањих димензија, али углавном испод 4000 становника.

Појава првих индустријских постројења, пред крај 19. века а посебно после првог светског рата, утицала је споро али стално на бројни пораст и урбанизацију вароши и варошица у Србији, њихов општи привредни напредак и, истовремено, на њихово територијално ширење и развој. На тај начин су мале варошице постојале средње, ове су прелазиле у велике варошице и вароши, а вароши су постајале градови.

Нагли развој индустрије, саобраћаја, комуналног система, праћењем ширењем и развојем и других привредних и непривредних делатности, утицали су веома много на урбанизацију целе западне Србије а посебно на урбанизацију њених вароши и варошица после другог светског рата. Тако се данас уместо вароши и варошица на овој територији јављају градови. Они су по димензијама већи или мањи, али их је по броју далеко више него што је то био случај пре другог, а нарочито пре првог светског рата.

Правни статус градова имају данас све некадашње окружне вароши Шабац, Ваљево, Лозница, Чачак и Ужице, али су га добиле и неке варошице па и села. Осим промене статуса за иста насеља је карактеристична и нагла и снажна промена њихове градске територије, која је ишла упоредо са променама њиховог привредног и општег значаја, са променом броја становника, променом начина саобраћаја, изградњом мреже саобраћајница и другим општим или појединачним условима (2 и 2а).

Бројни пораст градова западне Србије. — Двадесет насеља западне Србије су, данас, правно градови и то: Ариље, Бајина Башта, Ваљево, Гу-

Таб. 1. — Пораст броја становника од 1900. до 1981. године (41)

Насеље	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	Разлика 1981-1948.	Индекс 81/48.
Ариље	355	497	478 (в)	640	785	1006	1328	3164	4982	4197	6,4
Бајина Башта	674	1355	3114 (в)	4148	1222	1638	1394	3961	6284	5062	5,14
Валево	5432		9757	11050	13100	17977	22132	26293	50114	37014	3,06
Гуча	228	360	3160 (в)	3874	601	754	932	1378	1852	1251	3,081
Ивањица	1206	1110	948 (в)	1133	1532	1829	2082	5507	8765	7233	5,7
Косјерић	268	219	2588 (в)	335 (в)	558	698	630	1860	2988	2430	5,35
Краљево	3316	3674	3570 (в)	7022	11170	15152	20490	27839	52485	41315	4,6
Крупањ	(858) 814	756	650 (в)	672	853	1085	1389	2479	3779	2926	4,3
Лајковац	519		1054 (оба)	1990	1500	1683	2677	3044	3188	1688	2,12
Лозница	(2231) 2663	4030	4554 (в)	6272	3226	5031	10411	13871	17790	14564	5,51
Лучани	615				787	2171	2602	3095	3521	2734	4,4
Мали Зворник	540		594	933	768	2783	1888	2560	3786	3018	4,8
Мачванска Митровица	257	324	220 (в)	567	705	869	1408	3357	3661	2956	5,19
Обреновац	2733	3010	2991	4152	4677	5478	6991	13141	16821	12144	3,5
Пожега	2550	1778	1577 (в)	1938	2249	2710	4094	8503	10410	8161	4,6
Севојно	553		1792	2054	1847	3143	3873	3853	4655	2808	2,5
Титово Ужце	5975		4894 (в)	7482	10151	13255	20060	34555	46733	36582	4,6
Уб	1301	1175	940	1286	1770	2176	2592	3650	4819	3049	2,7
Чачак	4186		5093 (в)	9115	12987	18049	27642	38244	47855	34868	3,5
Шабац	10816		9231 (в)	12566	16243	19894	30352	42075	52177	35934	3,2
Укупно:			57205	77229	86731	117471	164967	242429	346665	259934	3,9

Напомена: В — означава да су та насеља била варошице у то време.
оба — означава да се подаци односе на село и варошицу заједно.

Терито
ча, Ивањица, Ко
Мали Зворник, М
гово Ужнице, Уб,
године добила з
Краљево (52485) и
чак (47855) и Тит
Три града имају
(16821) и Пожега
(8765) и Бајина
Уб (4819) и Севој
становника и то:
вица (3661), Луча
новника: Гуча (

Ако се дан
насеља имала 194
ље које има 6,4
та више станови
Косјерић (5,3), Б
број насеља је 15
године: Мали Зв
(4,6), Лучани (4,4
имају Чачак (3,
(3,08). И, најзад,
Севојну (2,5) и

У Таб. 1.,
1900—1981., види
него почетком с
већање становни
Ариљу, Краљеву
шцу. Ова појава
диштима округа
Обреновцу, веро
се јавља поврем
и Уб имају 192
последња ратов
ције ових краје
ње је уочљиво и
минималан број

У другим
следица је друг
ковцу, Лозници
пут из других

Правно с
воде са Палисад
разматрати.